

Анотація

Пасечник О. В. Поняття та предмет колективного трудового спору за законодавством України, Республіки Білорусь та Російської Федерації. — Стаття.

У статті аналізуються поняття та предмет колективного трудового спору за законодавством України, Республіки Білорусь та Російської Федерації. На підставі порівняльного аналізу вносяться пропозиції щодо удосконалення відповідних положень проекту Трудового кодексу.

Ключові слова: працівники та їх представники, роботодавці та їх представники, колективний трудовий спір, предмет колективного трудового спору.

Аннотация

Пасечник О. В. Понятие и предмет коллективного трудового спора по законодательству Украины, Республики Беларусь и Российской Федерации. — Статья.

В статье анализируются понятие и предмет коллективного трудового спора по законодательству Украины, Республики Беларусь и Российской Федерации. На основании сравнительного анализа вносятся предложения по совершенствованию соответствующих положений проекта Трудового кодекса Украины.

Ключевые слова: работники и их представители, работодатели и их представители, коллективный трудовой спор, предмет коллективного трудового спора.

Summary

Pasechnik O. V. Definition and subject of collective labour disputes under the legislation of Ukraine, Republic of Belarus and Russian Federation. — Article.

The definition and subject of collective labour dispute under the legislation of Ukraine, Republic of Belarus and Russian Federation are analyzed in the article. On the basis of comparative analysis proposals on improvement of respective provisions of the Draft of the Labour Code of Ukraine are made.

Keywords: employees and their representatives, employers and their representatives, collective labour dispute, subject of collective labour dispute.

УДК 349.22:331.108.6-057.34

Р. Жуган

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІВ

Стаття 126 Конституції України проголошує один із основних принципів здійснення правосуддя — принцип незалежності і недоторканності суддів. Гарантована Конституцією України незалежність суддів забезпечується, насамперед, особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади, заборонаю впливу на суддів у будь-який спосіб, захистом професійних інтересів, підкоренням суддів при здійсненні правосуддя лише закону, особливим порядком притягнення їх до дисциплінарної відповідальності.

Важливою гарантією незалежності суддів є закріплення в законах України особливого порядку притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарна відповідальність суддів має спеціальний характер. В цьому випадку проявляється принцип єдності і диференціації норм трудового права, який полягає у встановленні єдиних, однакових умов праці для всіх праців-

ників і водночас диференціацію умов праці для певних категорій працівників за певних обставин. Спеціальні норми конкретизують загальні, доповнюють їх, а в деяких випадках встановлюють вилучення із загальних норм [1, 370].

Актуальність теми даної статті полягає в тому, що після прийняття 7 липня 2010 р. Закону «Про судоустрій і статус суддів» новий механізм дисциплінарної відповідальності суддів майже не досліджувався.

Правові аспекти дисциплінарної відповідальності суддів досліджували такі вчені, як С. Подкопаєв, Л. Виноградова, М. Сапунова, А. Селіванов, Н. Мещерякова, С. Васильюк, І. Самсін, М. Полудьонний, І. Марочкін, В. Валанчус, М. Джемілева, О. Захарова.

Метою даної статті є дослідження підстав і механізму притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, які встановлено в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р.

Спеціальна дисциплінарна відповідальність суддів полягає в особливому статусі суб'єктів дисциплінарного проступку, спеціальних суб'єктах, які накладають дисциплінарні стягнення і здійснюють дисциплінарне провадження, особливому порядку і підставами притягнення до дисциплінарної відповідальності та порядку оскарження дисциплінарних стягнень, видами дисциплінарних стягнень.

Особливістю судді як суб'єкта дисциплінарного проступку є те, що Конституцією гарантується принцип недоторканності суддів. Судді повинні мати змогу діяти без обмежень, без неправомочного впливу, підбурення, тиску, погроз, неправомочного прямого чи непрямого втручання незалежно з яких мотивів воно б не здійснювалось.

В Законі України «Про судоустрій і статус суддів» закріплюється перелік підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, а саме:

1) істотні порушення норм процесуального права при здійсненні правосуддя, пов'язані, зокрема, з відмовою у доступі особи до правосуддя з підстав, не передбачених законом, порушення вимог щодо розподілу та реєстрації справ у суді, правил підсудності чи підвідомчості, необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову;

2) невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом;

3) порушення вимог щодо неупередженого розгляду справи, зокрема порушення правил щодо відводу (самовідводу);

4) систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя;

5) розголошення таємниці, що охороняється законом, в тому числі таємниці нарадчої кімнати або таємниці, яка стала відомою судді під час розгляду справи у закритому судовому засіданні;

6) неподання або несвоєчасне подання для оприлюднення декларації про майновий стан, відображення в ній завідомо неправдивих відомостей [2, 83].

Вперше, порівняно з Законом «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 р., закріплюється дисциплінарна відповідальність за неподання або несвоєчасне

подання для оприлюднення декларації про майновий стан, відображення в ній завідомо неправдивих відомостей.

Спірним, на нашу думку, є також притягнення судді до дисциплінарної відповідальності за систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя. Поняття «суддівська етика» можна визначити як стандарти професійної поведінки суддів, що характеризуються наявністю підвищених моральних вимог, зумовлених високою відповідальністю їх праці [3, 241]. Правила суддівської етики містяться в Кодексі професійної етики судді, який було затверджено на V з'їзді суддів 24 жовтня 2002 р. В Кодексі передбачаються майже ті ж самі вимоги до судді і до його поведінки, які закріплені в Законі України «Про судоустрій і статус суддів», а отже, неможливо визначити, за які саме неетичні поступки суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності. На нашу думку, необхідно закріпити неетичні діяння судді, які є підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності, саме в ст. 83 Закону «Про судоустрій і статус суддів», оскільки в п. 22 ст. 92 Конституції України передбачено, що діяння, які є дисциплінарними правопорушеннями та відповідальність за них встановлюється виключно законами України.

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» встановлено лише одне дисциплінарне стягнення — догана. Порівняно з Законом «Про статус суддів» в редакції від 13 січня 2000 р. виключено такі дисциплінарні стягнення, як пониження кваліфікаційного класу та звільнення з посади. На нашу думку, це не є доцільним. В Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи № (94)12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» від 13 жовтня 1994 р. встановлюється, що до суддів можуть вживатися такі дисциплінарні стягнення, як усунення судді від провадження у справі, доручення судді виконання інших завдань у межах суду, штрафні санкції, як, наприклад, зменшення розміру винагороди протягом якогось періоду часу, а також тимчасове призупинення суддівських функцій. Також в Законі не передбачається зупинення повноважень судді на час дисциплінарного провадження, хоча це і не є дисциплінарним стягненням.

В Законі «Про судоустрій і статус суддів» не передбачено звільнення судді з посади за неналежне виконання обов'язків, якщо до нього раніше застосовувались дисциплінарні стягнення. Вбачається, що в даному випадку суддю буде звільнено за ст. 105 Закону у разі порушення ним присяги, оскільки при складанні присяги суддя зобов'язується «чесно і сумлінно виконувати обов'язки судді». Але в ст. 32 Закону України «Про Вищу раду юстиції» визначається, що порушенням суддею присяги є:

– вчинення ним дій, що порочать звання судді і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності судових органів;

незаконне отримання суддею матеріальних благ або здійснення витрат, що перевищують доходи такого судді та членів його сім'ї;

умисне затягування суддею строків розгляду справи понад терміни, встановлені законом;

порушення морально-етичних принципів поведінки судді [5, 32].

Тобто звільнити суддю за неналежне виконання ним обов'язків, якщо до нього раніше застосовувались дисциплінарні стягнення, за ст. 105 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» неможливо.

Органами, які здійснюють дисциплінарне провадження є Вища кваліфікаційна комісія і Вища рада юстиції. У Законі «Про судоустрій і статус суддів» містяться суттєві недоліки в частині утворення та функціонування Вищої ради юстиції та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України — органах, що відіграють ключову роль у питаннях притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

Зокрема, Законом передбачається, що два з трьох членів Вищої ради юстиції, які призначаються відповідно Президентом України та Верховною Радою України, один із двох членів, які призначаються з'їздом адвокатів, один із двох членів, які призначаються Всеукраїнською конференцією працівників прокуратури, один із двох членів, які призначаються з'їздом представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ, призначаються з числа суддів. Отже, 11 з 20 членів Вищої ради юстиції складають судді. Ці положення Закону хоч начебто і забезпечують представництво у Вищій радї юстиції більшості суддів, та не наближають Україну до виконання Європейської хартії про Закон «Про статус суддів», яка передбачає, що не менше половини складу такого органу мають становити судді, обрані судьями.

Порядок здійснення дисциплінарного провадження визначено ст. 86 Закону «Про судоустрій і статус суддів» і складається з таких етапів: здійснення перевірки даних про наявність підстав для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, відкриття дисциплінарної справи, її розгляд і прийняття рішення органом, що здійснює дисциплінарне провадження.

Законом «Про судоустрій і статус суддів» передбачено, і це є новелою для національного законодавства, створення Служби дисциплінарних інспекторів. Згідно зі ст. 99 Закону дисциплінарні інспектори за дорученням члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України попередньо аналізують заяви та повідомлення про неправомірні дії суддів з метою виявлення підстав для відкриття дисциплінарних справ та здійснення перевірок; готують проекти висновків про наявність підстав для притягнення суддів місцевих та апеляційних судів до дисциплінарної відповідальності; виконують інші доручення члена Комісії в ході дисциплінарного провадження відповідно до цього Закону. До складу даної служби входять тридцять три дисциплінарних інспектори. За кожним членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів України закріплюється три дисциплінарних інспектори. Діяльність даної служби не зовсім відповідає зарубіжній практиці. Як зазначає С. Василюк, Служба судових інспекторів повинна діяти в областях і мати право вести прийом громадян та розгляд їх звернень, самостійно здійснювати перевірку повідомлень про дії суддів, які мають ознаки дисциплінарного проступку, ретельно й оперативно їх перевіряти, не втручаючись у здійснення правосуддя, і, в разі необхідності, приймати рішення про відкриття (відмову у відкритті) дисциплінарного провадження та

направляти його на розгляд Кваліфікаційної комісії суддів. Така практика повністю відповідає п. 5.3 Європейської хартії про статус суддів та іншим нормам міжнародного права і дозволить судовим інспекторам більш оперативно й ефективно вирішувати поставлені перед ними завдання. Окрім того, це забезпечить певний баланс стримувань і противаг у системі органів, що здійснюватимуть дисциплінарне провадження щодо суддів [6, 17]. Згідно з Законом ця система повинна діяти навпаки, оскільки судові інспектори не ведуть прийом громадян і здійснюють перевірку діяльності суддів, а лише діють за дорученням Кваліфікаційної комісії суддів.

Особливістю дисциплінарної відповідальності суддів є спеціальний порядок оскарження дисциплінарного стягнення. Статтею 89 Закону передбачено, що суддя місцевого чи апеляційного суду може оскаржити рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про притягнення його до дисциплінарної відповідальності до Вищої ради юстиції або Вищого адміністративного суду України не пізніше одного місяця з дня вручення йому чи отримання поштою копії рішення. Дане положення є досить доречним, оскільки виключає можливість оскарження суддею притягнення його до дисциплінарної відповідальності в тому ж суді, в якому він працює.

Отже, для вдосконалення механізму дисциплінарної відповідальності суддів необхідно зробити такі кроки:

встановити в Законі чіткий перелік діянь, які порушують суддівську етику, та відповідальність за них;

доповнити види дисциплінарних стягнень такими видами, як пониження кваліфікаційного класу та звільнення з посади;

внести до Закону доповнення відносно дисциплінарних проступків, за які можливо звільнення судді з посади та порядок звільнення судді з посади за неналежне виконання обов'язків, якщо до нього раніше застосовувались дисциплінарні стягнення;

вдосконалити механізм діяльності Служби дисциплінарних інспекторів;

– вдосконалити механізм формування складу Вищої ради юстиції відповідно до принципу, який закріплено в Європейській хартії про Закон «Про статус суддів».

Література

1. Маді Г. І. Окремі питання диференціації правового регулювання трудових відносин суддів України // Теоретичні та практичні проблеми реалізації прав людини у сфері праці і соціального забезпечення : тези доп. та наук. повідомл. учасників II міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 8–9 жовт. 2010 р. / за ред. В. В. Жернакова. — Х., 2010. — С. 370–373.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 лип. 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 41–42, 43. — Ст. 529.
3. Кохан Вер. П. Дисципліна праці і суддівська етика // Проблеми законності. — 2010. — № 8. — С. 240–246.
4. Кодекс професійної етики судді // Вісник Верховного Суду України. — 2002. — № 5 (верес.–жовт.).
5. Про Вищу раду юстиції : Закон України від 10 лют. 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 25. — Ст. 146.

6. Василюк С. Правовий статус судових інспекторів в Україні: проблеми становлення і розвитку // Судоустрій і судочинство в Україні. — 2007. — № 3. — С. 9–17.
7. Рекомендація № (94)12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» // Вісник Верховного Суду України. — 1997. — № 4.
8. Європейська хартія про Закон «Про статус суддів» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_236.

Анотація

Жуган Р. В. Дисциплінарна відповідальність суддів. — Стаття.

У статті досліджуються теоретичні та практичні питання правового регулювання дисциплінарної відповідальності суддів. Формулюються пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства у цій сфері.

Ключові слова: трудові правовідносини, суддя як суб'єкт трудових правовідносин, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарне провадження.

Аннотация

Жуган Р. В. Дисциплинарная ответственность судей. — Статья.

В статье исследуются теоретические и практические вопросы правового регулирования дисциплинарной ответственности судей. Формулируются предложения по совершенствованию действующего законодательства в этой сфере.

Ключевые слова: трудовые правоотношения, судья как субъект трудовых правоотношений, дисциплинарная ответственность, дисциплинарное производство.

Summary

Jugan R. V. Disciplinary liability of judges. — Article.

The article deals with theoretical and practical issues of legal regulation of disciplinary liability of judges and consists proposals for existing legislation in this area.

Keywords: labour relations, judge as a subject of labour relations, disciplinary liability, disciplinary proceedings.

УДК 349.2:331.103

М. Ю. Шулипа

ДІЯ ЛОКАЛЬНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ЩО МІСТЯТЬ НОРМИ ТРУДОВОГО ПРАВА

Управлінські функції роботодавця, його керівництво трудовим процесом працівників, з якими укладено трудовий договір, вимагають прийняття локальних нормативно-правових актів (правил внутрішнього трудового розпорядку, статутів і положень, колективних договорів, положень про преміювання та ін.), дія яких поширюється лише на працівників даного підприємства (установи, організації).

Правові аспекти локальної нормотворчості досліджуються у роботах таких вчених, як Н. Б. Болотіна, Р. І. Кондратьєв, В. Л. Костюк, П. Д. Пилипенко, В. Г. Ротань, Г. І. Чанишева, О. М. Ярошенко та ін.